

КАТЕГОРИЗИРАНЕТО НА ПРЕДПРИЯТИЯТА КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА ФИНАНСОВА ОТЧЕТНОСТ ПО МЯРКА НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ

Борислав Боянов¹
e-mail: b.boyanov@unwe.bg

Резюме

Актуалността на темата за категоризирането на предприятията за счетоводни цели се поражда от непрекъснато променящите се възможности и потребности на ползвателите на финансови отчети в национален, регионален и глобален мащаб. Счетоводното категоризиране на предприятията се разглежда като отправна точка към изграждането и функционирането на счетоводните системи на предприятията, които да съответстват на размерите, целите и потребностите на вътрешните и външните потребители на информация от финансовите отчети. Следователно процесът на категоризиране на предприятията следва да бъде едно от значимите условия, чрез които се удовлетворява обратната информационна връзка от потребителите на отчетите към счетоводните системи на предприятията.

Ключови думи: концептуален клъстеринг, категоризиране, предприятия, счетоводство, финансови отчети

JEL: M41

Увод

Категоризирането на предприятията за счетоводни цели се разглежда като отправна точка към изграждането и функционирането на счетоводните системи, които да съответстват на размерите, целите и потребностите на вътрешните и външните потребители на информация от финансовите отчети. Следователно процесът на категоризиране на предприятията следва да бъде едно от значимите условия, чрез които се удовлетворява обратната информационна връзка от потребителите на финансовите отчети към счетоводните системи на предприятията. Това е един от основните мотиви да се изследва дискуссионната тема относно критериите за категоризирането на предприятията и да се представят аргументите на отделните заинтересовани страни, като по този начин се установят обективните факти, обстоятел-

¹ Главен асистент, доктор, катедра „Счетоводство и анализ“, Финансово-счетоводен факултет, УНСС

ства и глобалната картина, и на тази основа се направи опит да се предложи най-подходящия подход към категоризирането на предприятията.

Обект на настоящото изследване са стопанските субекти, идентифицирани и определени като „предприятия“ по реда на действащия Закон за счетоводството².

Предметът на изследване е насочен към процесът на категоризиране на предприятията с оглед на тяхното изготвяне и представяне на финансови отчети за счетоводни цели.

Целта на студията е чрез изследването на връзката между: (а) критериите за категоризирането на предприятията; (б) приложимата счетоводна база и изискванията към организацията на счетоводната система; (в) структурата, съдържанието, одитирането и публикуването на финансовите отчети, да се докаже, целевата потребителска ориентация на счетоводството и финансовата отчетност, притежаващи способността да удовлетворяват с информация процеса на вземане на икономически решения и да добавят допълнителна стойност на своите ползватели и да се предложи комплексен концептуален подход към обективно категоризиране на предприятията за счетоводни цели.

Авторовата теза е, че финансови отчети на предприятията притежават способността да удовлетворяват едновременно както общи, така и специфични потребности и да добавят стойност за управлението на предприятието и за всички външни заинтересовани страни.

Резултатите от изследването доказват, че потребителската удовлетвореност с информация от финансовите отчети на предприятията може качествено и пълноценно да се повиши чрез използването на концептуалния клъстеринг като научен подход за категоризирането на предприятията.

В студията са използвани теоретичните научни методи на системен анализ и синтез, индукция и дедукция, сравнение, систематизиране и модели-

² Съгласно чл. 2 от Закона за счетоводството, предприятия са: 1. търговците по смисъла на Търговския закон, включително клоновете на чуждестранните търговци; 2. местните юридически лица, които не са търговци; 3. бюджетните предприятия; 4. консорциумите по смисъла на Търговския закон, дружествата по Закона за задълженията и договорите, съвместните предприятия и други обединения, базирани на договорни отношения, по които страните имат права върху нетните активи; 5. осигурителните каси по чл. 8 от Кодекса за социално осигуряване; 6. търговските представителства; 7. чуждестранните юридически лица, които осъществяват стопанска дейност в Република България чрез място на стопанска дейност, с изключение на случаите, когато стопанската дейност се осъществява от чуждестранно лице от държава – членка на Европейския съюз, или от друга държава – страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, единствено при условията на свободно предоставяне на услуги.

ране, както и емпиричните методи на наблюдение, проучване и обобщение на опита, ретроспекция, прогнозиране и моделиране.

Научното изследване се ограничава до стопанските субекти, идентифицирани и определени като „предприятия“ по реда на действащия Закон за счетоводството и тяхното категоризиране през периода от 2016 г. до 2020 г. включително.

Теоретични основи на категоризирането като познавателен процес

От научна гледна точка, предметът на настоящата статия – категоризирането на предприятията – представлява познавателен процес, чрез който предприятията се идентифицират, разпознават, разграничават и групират в определени категории на базата на определени признаци и с оглед постигането на определени цели. В когнитивната наука са разработени редица теории, които доказват как човешкият ум категоризира обектите и идеите. С най-широко приложение от тях е класическата теория. Според нея категориите трябва да бъдат ясно дефинирани, взаимноизключващи се и колективно изчерпателни. По този начин всеки обект от дадената група недвусмислено принадлежи към една и само една от предложените категории.

В счетоводния контекст, много често термините категоризация и класификация се използват като синоними, тъй като притежават редица прилики и сходства. Това погрешно схващане произтича от факта, че и двата процеса са по същество подходи към организиране на счетоводната информация.

Класификацията от своя страна представлява процес, който включва систематично разпределяне на всеки обект в един и само един клас в системата от взаимноизключващи се и неприпокриващи се класове. Този процес е от една страна законосъобразен, тъй като се извършва в съответствие с установен набор от принципи, който управлява структурата на класовете и класовите взаимоотношения, и от друга страна – „систематичен, тъй като налага последователното прилагане на тези принципи в рамките на предписаното подреждане на реалността“ (Jacob, 2004, с. 9).

От счетоводна гледна точка е подходящо да се приложи и на практика се прилага по-гъвкавия, динамичен и широко скроен процес на категоризиране спрямо предприятията, тъй като те представляват основните обекти в юридическите и икономическите граници на които се организира и функционира счетоводството и финансовата отчетност като информационна и вътрешноконтролна система.

В икономическата и в частност в счетоводната теория са познати редица подходи към категоризирането на предприятията като най-популярен и разбираем за прилагане е количественият подход, според който предприятията се разделят в няколко категории на базата на ясни количествени критерии.

Количественият подход е легално признат от регулаторните органи на Европейския съюз, както и от действащия в Република България Закон за счетоводството. Прилагането на количествените критерии за категоризирането на предприятията има своите силни и слаби страни, съответно – от най-ревностните привърженици до най-големите противници. Както се казва „в спора се ражда истината“ и поради това постигането на целта на настоящата статия преминава през исторически преглед на научната литература по темата и критичен анализ на състоянието на нормативната уредба в областта на категоризирането на предприятията с оглед разкриване на нейните слабости и генерирането на идеи и предложения за създаване на **подобрен обективен подход на концептуалния клъстеринг при категоризирането на предприятията**.

От теоретична гледна точка съществуват три основни подхода при категоризирането на предприятията, като всеки от тях включва в себе си отделни модели, отразяващи дадени специфики и нюанси на предприятията – количествен, качествен и хибриден подход.

В специализираната литература, относно избора на подход за категоризиране на предприятията, протича активна научно-практическа дискусия през последните 40 години. Сред най-активните участници са международни институции в областта на счетоводството, националните регулаторни органи на отделни държави, професионалните счетоводни организации, представителите на академичните среди, браншовите организации и редица други заинтересовани страни.

Необходимостта от категоризирането на предприятията от икономическа гледна точка е поставена и ярко открояна като основен въпрос още през 1971 г., когато т. нар. „Комитет Болтън“ (Bolton, 1971) разработва една от първите категоризации на малки и средни предприятия на базата на следните две групи от критерии:

Група № 1. Качествени критерии, в т.ч.:

- ПРИТЕЖАВАТ ОТНОСИТЕЛНО МАЛЪК ПАЗАРЕН ДЯЛ
- УПРАВЛЯВАТ СЕ ЛИЧНО ОТ СВОИТЕ СОБСТВЕНИЦИ
- ПРЕДСТАВЛЯВАТ НЕЗАВИСИМИ ЮРИДИЧЕСКИ ЛИЦА И НЕ СА ЧАСТ ОТ ИКОНОМИЧЕСКА ГРУПА

Група № 2 Количествени критерии, в т.ч.:

- БРОЙ ЗАЕТИ ЛИЦА
- СУМА НА ПРИХОДИТЕ ОТ ПРОДАЖБИ
- СТОЙНОСТЕН РАЗМЕР НА ДЪЛГОТРАЙНИТЕ АКТИВИ

Количествените изисквания към тези показатели се прилагат диференцирано според отрасловата принадлежност на предприятието.

Като първи, емблематичен опит за категоризирането на предприятията, докладът на Болтън претърпява редица критики и на базата на него се развиват и разработват редица варианти на подходи към категоризирането на предприятията. По еволюционния път на натрупване на знания и опит се стига до 1996 г. когато Европейската комисия обединява всички класификации, които са използвани до този момент в отделните страни-членки на Европейския съюз (ЕС) и въвежда общ подход на категоризиране на предприятията, основаващ се на количествени показатели. Предприятията, които се учредяват и извършват дейността си на територията на страните-членки на Съюза, следва да се идентифицират и определят като малки, средни и големи на основата на броя заети лица, годишния оборот (нетните приходи от продажби) и балансовата стойност на активите. Количественият подход към категоризирането на предприятията беше заложен и за счетоводни цели в отменената Четвърта директива на Съвета от 25 юли 1978 г. относно годишните счетоводни отчети на някои видове дружества.

Подходи към категоризирането на предприятията

Понастоящем количественият подход към категоризирането на предприятията е най-широко прилагания от счетоводните регулатори и стандартизиращите органи не само в страните-членки на ЕС, но и в глобален мащаб. Той се основава на ясни критерии и използва широкодостъпна информация за голям кръг от външни потребители на информация, като ги подпомага при вземането на целесъобразни икономически решения на базата на анализ и сравнение на количествени фактори. Качественият подход към категоризирането на предприятията преодолява част от недостатъците на количествения подход като разглежда предприятията като динамични системи (каквито са в действителност), които се характеризират и разграничават едни от други на основата на правната форма на учредяване и функциониране, начините на тяхното управление, извършваната икономическа дейност, спецификите на тази дейност и използваните от тях ресурси. При хибридни (комбинирания) подход на категоризиране на предприятията се цели да се използват най-добрите характеристики на количествения и качествения подход като се преодолеят техните слабости и се обхванат критерии, чрез които по-точно да се характеризират особеностите на предприятията и да се разграничат в отделни групи. Следователно „количествените и качествените методи следва да се използват в синхрон“ (Алексиева-Николова, 2019, с. 10) под формата на един интегриран подход за категоризиране на предприятията.

От литературният преглед на научните изследвания в областта на категоризирането на предприятията, както в счетоводен, така и в по-общ икономически аспект през последните години се открояват все по-ясно науч-

ните търсения и все по-честото изследване на необходимостта от промяна на подхода на количествените критерии при категоризирането. На научната сцена се поставят въпросите: *Трябва ли да се спазват само количествените критерии за класификация или е необходимо да се разглеждат и някои специфики на икономическата среда, в която предприятието работи? Не е ли по-благоприятно в определени случаи да се използват качествени критерии, за да се подчертае важността на стопанските субекти и техните права и задължения, произтичащи от критериите за класификация?* (Zager, Decman, 2016, pp. 451-457).

Категоризиране на предприятията за счетоводни цели в рамките на ЕС

В рамките на ЕС, като една от водещите икономически сили в световен план, към който понастоящем принадлежи и Република България, възприемането на количествения подход за категоризиране на предприятията за счетоводни цели е в резултат от изпълнението на стратегиите на Съюза за облекчаване на счетоводната отчетност и регулаторната тежест върху определени категории предприятия, които допринасят в най-голяма степен за икономическия растеж и за подобряването на благосъстоянието на икономическите субекти. С приоритет за икономическото и социалното развитие на Съюза се оказват микропредприятията, спрямо които се одобряват дългосрочни мерки в редица насоки, сред които за счетоводни цели най-значими са:

- еднакво счетоводно и данъчно третиране на предприятията с еднакъв размер в различните страни-членки;
- създаване на опростена среда за финансово отчитане на микропредприятията;
- равнопоставеност на микро- и малките предприятия във всички страни-членки чрез намаляване на административната тежест;
- освобождаване на малките групи от предприятия от изискването за изготвянето и представянето на консолидирани финансови отчети;
- възприемане като задължителни на общите принципи за „същественост“ и „предимство на съдържанието пред формата“.

Въпреки привидностите, счетоводството е работа във висша степен политическа (Ришар, 2005). Това официално се потвърждава и в приетия през 2008 г. от Европейската комисия „Small Business Act“. Той е формален политически израз на инициативата за укрепване на устойчивото развитие и конкурентоспособността на МСП чрез отстояване на принципа „Мисли първо за малките!“ В Съобщение на Комисията до съвета, Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на

регионите – „Мисли първо за малките!“ Европейската комисия официално обявява, че „средата, в която МСП извършват дейност на национално и местно равнище, е твърде различна, както е различно и естеството на самите МСП (включително занаятчийските предприятия, микропредприятията, семейните предприятия и предприятията от областта на социалната икономика). Поради това политиките, ориентирани към нуждите на МСП, трябва да признаят напълно това разнообразие и да зачитат в пълна степен принципа на субсидиарност.“ Това политическо решение поставя началото на „*финансовата отчетност на четири скорости*“:

- за микро- и малките предприятия;
- за средните предприятия;
- за големите предприятия;
- за обществено значимите предприятия.

След признаването през 2008 г. на ключовата роля на микросубектите за устойчивото развитие на ЕС, Европейската комисия продължи да работи активно в подкрепа на микро- и малките стопански субекти. Следващата стъпка от тази стратегия се оказва официално представената в Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Разумно регулиране в Европейския съюз, Брюксел, 8.10.2010, COM (2010) 543 **политика за разумно и интелигентно регулиране**, чрез която да се постигнат амбициозните цели за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, зачитащ принципите на пропорционалност и на субсидиарност. Конкретните практически резултати от „разумното регулиране“ са свързани с подобряване на съществуващото законодателство на ЕС чрез неговото опростяване и намаляване на административната тежест; гарантиране на възможно най-добро качество на новото законодателство; по-добро прилагане на законодателството; по-ясно и по-достъпно законодателство.

Материалният регулаторен израз на усилията на органите на ЕС за намаляване на административната тежест върху малките и средните предприятия и за подобряване на бизнес средата в ЕС е въплътен в приетата на 23 юни 2013 г. Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно годишните финансови отчети, консолидираните финансови отчети и свързаните доклади на някои видове предприятия и за изменение на Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директиви 78/660/ЕИО и 83/349/ЕИО на Съвета. Директивата е обнародвана в Официален вестник на Европейския съюз, бр. L 182 от 29 юни 2013 г. Тя отменя действащите от десетилетия в рамките на ЕС – Директива 78/660/ЕИО и Директива 83/349/ЕИО. „В обхвата на настоящата директива попадат предприятията от реалния сектор. Параграф 5 от преамбюла изрично огра-

ничава приложението на Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета до стопанската сфера, като изключва от обхвата ѝ юридическите лица с нестопанска цел“ (Костов, Маврудиев, 2013, с. 3). През 2013 г. се поставят началата на нови „съществени разпоредби за реформа в организацията, методологията и методиката на счетоводството – в качеството му на информационна и вътрешноконтролна система – за нуждите на управлението на предприятията в икономическото пространство на Съюза“ (Душанов, 2015). Чрез количествения подход при категоризирането на предприятията законодателството на ЕС в счетоводната област трябва да постигне подходящ баланс между интересите на потребителите на финансовите отчети и интересите на предприятията, така че да не бъдат ненужно обременявани с изисквания за счетоводно отчитане и представяне на финансови отчети.

С приемането на новата счетоводна директива се възприе ясно количествения подход на категоризиране като се обособиха четири категории предприятия. Всяко предприятие следва да се самоопредели като микро, малко, средно или голямо когато към датата на баланса покрива **най-малко два** от долупосочените в таблица 1 три показателя.

Таблица 1: Категории предприятия съгласно Директива 2013/34/ЕС

Категории предприятия	Показатели		
	Балансова стойност на активите	Нетни приходи от продажби	Средна численост на персонала
Микро	≤ 350 000 евро	≤ 700 000 евро	≤ 10 души
Малки	≤ 4 000 000 евро	≤ 8 000 000 евро	≤ 50 души
Средни	≤ 20 000 000 евро	≤ 40 000 000 евро	≤ 250 души
Големи	> 20 000 000 евро	> 40 000 000 евро	> 250 души

Директивата позволява на страните-членки да определят и по-високи прагове на показателите за малките предприятия. Въпреки това, праговете не следва да надвишават 6 000 000 евро за общата сума на баланса и 12 000 000 евро за нетните приходи от продажби. Но „за съжаление при определянето на категориите на предприятията, мащабът на отделните икономики в Общността не е взет под внимание, тъй като на малките държави не се предоставя възможност да редуцират тези критерии“ (Bashkarov, Bachev, 2015, pp. 37-38).

За групите от предприятия, включващи предприятия-майки и всички техни дъщерни предприятия също се създават количествени критерии за категоризирането им като се формират три групи: малки, средни и големи групи предприятия. Всяка група от предприятия следва да се самоопредели в коя категория попада към датата на баланса, когато покрива **най-малко два** от посочените три показателя съгласно таблица 2.

Таблица 2: Категории групи предприятия съгласно Директива 2013/34/ЕС

Категории групи предприятия	Показатели		
	Балансова стойност на активите	Нетни приходи от продажби	Средна численост на персонала
Малки	≤ 4 000 000 евро	≤ 8 000 000 евро	≤ 50 души
Средни	≤ 20 000 000 евро	≤ 40 000 000 евро	≤ 250 души
Големи	> 20 000 000 евро	> 40 000 000 евро	> 250 души

Нормативно се разрешава на страните-членки да определят прагове, които надвишават праговете за малки групи предприятия. Максималните допустими горни граници на праговете не следва надвишават 6 000 000 евро за общата сума на баланса и 12 000 000 евро за нетните приходи от продажби.

По отношение на **годишните финансови отчети** Директива 2013/34/ЕС подчертава, че следва да бъдат изготвени разумно, като дават вярна и точна представа за активите, пасивите, финансовото състояние и резултатите от бизнеса на предприятието. Въвежда се общото минимално изискване финансовите отчети да се състоят от **баланс, отчет за приходите и разходите, пояснителни бележки**. Допуска се страните-членки да имат право да разрешават на малките предприятия да изготвят съкратени баланси, в които са включени само раздели и групи. За средните, големите и предприятията, извършващи дейност в обществен интерес, се въвеждат изисквания за допълнителни оповестявания на информация в приложението към финансовия отчети.

Във връзка с публикуването на годишните финансови отчети на предприятията, Директивата изисква от страните-членки да гарантират, че в рамките на разумен срок, който не надвишава 12 месеца след датата на баланса, предприятията следва да публикуват одобрените годишни финансови отчети и доклада за дейността, заедно с одиторския доклад според законодателството на всяка страна-членка в съответствие с глава 2 от Директива 2009/101/ЕО. Препоръчва се на страните-членки по отношение на публикуването на финансовите отчети да се използва само една електронна платформа на национално ниво, която да е достъпна за всички ползватели.

Директивата позволява на страните-членки да въведат в националните си законодателства следните освобождавания и облекчения за предприятията:

- да освобождават малките предприятия от задължението да публикуват своите отчети за приходите и разходите и докладите за дейността;
- да разрешат на средните предприятия да публикуват: а) съкратени баланси, в които да се включват само позициите, означени с букви и римски цифри, и б) съкратени бележки към финансовите отчети;
- да освобождават микропредприятията от едно от следните задължения или от всички тях: а) задължението да представят информация по „Пре-

доставени аванси и натрупани приходи“ и по „Натрупани задължения и приходи за бъдещи периоди“; б) задължението за съставяне на бележки към финансовите отчети, при условие че изискваната информация е оповестена в бележка под линия към баланса; в) задължението да изготвят доклад за дейността, при условие че информацията, изисквана от Директива 2012/30/ЕС, е оповестена в бележките към финансовите отчети или в бележка под линия към баланса; г) задължението да публикуват годишни финансови отчети, при условие че съдържащата се в тях информация от баланса бъде надлежно подадена в съответствие с националното законодателство в най-малко един компетентен орган, посочен от съответната страна-членка;

- да разрешават на микропредприятията: а) да изготвят само съкратен баланс, който да отразява поотделно най-малко онези позиции, които са означени с букви, и б) да изготвят само съкратен отчет за приходите и разходите, който да отразява поотделно най-малко следните позиции, когато това е приложимо: нетен оборот; други приходи; разходи за суровини и консумативи; разходи за персонал; корекции в стойността; други разходи; данъци; резултат от дейността.

Общото изискване към финансовите отчети на предприятията, извършващи дейност в обществен интерес, както и за средните и за големите предприятия е да се одитират от един или повече задължителни одитори или одиторски дружества, одобрени от страните-членки да извършват задължителни одити въз основа на Директива 2006/43/ЕО. В одиторския доклад следва от една страна да се изразява становище дали докладът за дейността съответства на финансовите отчети за същата финансова година и дали докладът за дейността е бил изготвен в съответствие с приложимите законови изисквания, и от друга страна – да заявява дали в хода на одита са установени случаи на съществено невярно представяне в доклада за дейността.

Категоризиране на предприятията за счетоводни цели в Република България

Процесът на транспониране на Директива 2013/34/ЕС в законовата уредба на счетоводството в Република България продължи около две години и намери отражение в новоприетия Закон за счетоводството в сила от 1 януари 2016 г. Законите промени в областта на счетоводството и финансовата отчетност засягат всички предприятия, като най-съществените промени се отнасят до облекченията за най-малките стопански субекти и „новите изисквания за предприятията от обществен интерес и изискванията за публику-

ване на нови доклади заедно с годишния финансов отчет“ (КПМГ България ООД, 2016).

В приложното поле на Закона за счетоводството са обхванати изискванията към:

- цялостния процес на текущото счетоводно отчитане, изграждането и функционирането на счетоводните системи в предприятията;
- приложимата счетоводна база за финансово отчитане;
- съдържанието и съставянето на финансовите отчети, докладите за дейността и докладите за плащанията към правителствата на предприятията и групите предприятия;
- финансовите отчети, подлежащи на независим финансов одит;
- публичността на финансовите отчети, докладите за дейността и докладите за плащанията към правителствата на предприятията и групите предприятия;
- задълженията и отговорностите на съставителите на финансовите отчети и на ръководителите на предприятията.

След като приложимият Закон за счетоводството регулира на национално ниво обществените отношения в посока на изграждане и функциониране на счетоводна система в рамките на всяко предприятие, която система е обвързана със „задължителното производство“ на финансови отчети, тогава е необходимо счетоводния регулатор да се основава на принципен нормативен подход, който да удовлетворява в голяма степен информационните потребности на отделните групи от ползватели на обобщената счетоводна информация за дадено предприятие.

Ето защо презумпцията на която е изграден Закона за счетоводството е, че съществува правопрпорционална връзка между количествените натрупвания в имущественото и финансовото състояние, резултатите от дейността и обезпечеността на предприятието с човешки ресурси, и повишаването на изискванията към нормативното регулиране на счетоводния процес и готовия продукт – финансовите отчети, за да се удовлетворят все по-нарастващите потребности на ползвателите на счетоводната информация. Или казано с други думи – **водещ е количественият мащаб на предприятието!** Колкото по-голямо по размери е предприятието, толкова по-обхватни и по-детайлни следва да бъдат неговите финансови отчети.

В нормативния контекст на Закона за счетоводството отговорът на въпроса относно критериите за категоризирането на предприятията се основава на Директива 2013/34/ЕС като се въвеждат единствено **количествени измерители, които служат като отправна точка при определянето на:** а) структурата и съдържанието на финансовите отчети; б) приложимата сче-

товодна база; в) одитирането на финансовите отчети, и г) публикуването на финансовите отчети.

Следователно целта на Закона за счетоводството е чрез количествено-то категоризиране на предприятията да се постигне равновесно състояние между интересите и възможностите на ръководството на предприятието като основен вътрешен потребител на информация, удовлетвореността на външните потребители на информация, и регулативния подход към счетоводните системи на предприятията (фигура 1).

Фигура 1: Категоризирането на предприятията като подход за балансиране на интересите на ползвателите на счетоводна информация

В чл. 19 на Закона за счетоводството са „въведени четири основни (стандартни) категории предприятия – микро-, малки, средни и големи. Те се определят като микро-, малки или средни, когато към 31 декември на текущия отчетен период не надвишават, а като големи – когато надвишават най-малко два от показателите“ (Александров, Георгиева, 2016, с. 25), които са посочени в таблица 3.

Таблица 3: Категории предприятия съгласно Закона за счетоводството

Категории предприятия	Показатели		
	Балансова стойност на активите	Нетни приходи от продажби	Средна численост на персонала
Микро	≤ 700 000 лв.	≤ 1 400 000 лв.	≤ 10 души
Малки	≤ 8 000 000 лв.	≤ 16 000 000 лв.	≤ 50 души
Средни	≤ 38 000 000 лв.	≤ 76 000 000 лв.	≤ 250 души
Големи	> 38 000 000 лв.	> 40 000 000 лв.	> 250 души

Промяна в категорията на предприятието следва да се извърши, когато за последните два отчетни периода не са изпълнени два от трите показателя за съответната категория. Категорията се променя от началото на третия отчетен период. В хипотезите, при които за последните два отчетни периода предприятието отговаря на показателите за две различни категории, същото се категоризира според показателите за последния отчетен период. За предприятията от обществен интерес промяната в категорията се извършва по различен начин. В отчетната година, през която предприятието спира да отговаря на критериите за класифицирането му като предприятие от обществен интерес, то се третира като такова предприятие, а от началото на следващата година преминава към една от четирите категории предприятия по реда на чл. 19 от Закона за счетоводството. „Диференциацията в Закона за счетоводството между категориите предприятия трябва да бъде съобразена с изискванията на Директивата, но трябва да отчита спецификата и мащаба на нашата икономика“ (Bashikarov, Vachev, 2015, pp. 38).

Законът за счетоводството регламентира и три категории групи предприятия – малки, средни и големи. Групата предприятия включва предприятие-майка и всички негови дъщерни предприятия. При определянето на категорията, в която попада групата, се съблюдава изискването към 31 декември на текущия отчетен период годишния финансов отчет на консолидирана основа да не надхвърля праговете най-малко на два от трите показатели, които са посочени в таблица 4.

Таблица 4: Категории групи предприятия съгласно Закона за счетоводството

Категории групи предприятия	Показатели		
	Балансова стойност на активите	Нетни приходи от продажби	Средна численост на персонала
Малки	≤ 8 000 000 лв.	≤ 16 000 000 лв.	≤ 50 души
Средни	≤ 38 000 000 лв.	≤ 76 000 000 лв.	≤ 250 души
Големи	> 38 000 000 лв.	> 76 000 000 лв.	> 250 души

Съгласно чл. 22 от Закона за счетоводството промяна в категорията на групата предприятия се извършва, когато за последните два отчетни периода групата престане да отговаря на два от трите показателя за съответната категория. Категорията се променя от началото на следващия отчетен период. Когато за последните два отчетни периода групата предприятия отговаря на показателите за две различни категории, тя се категоризира съгласно показателите за последния отчетен период.

„Може да се отбележи още, че стойностите (количествените критерии, заложи в Закона за счетоводството, *бел. е моя Б. Б.*) съответстват на допустимото отклонение от +/-5%, заложи в Директивата, като за микро и малките предприятия те са завишени, а за средните занижени. Спорен обаче е въпросът доколко конвертирането им е подходящо за икономическите условия в страната и е напълно естествено, че не е използвано допълнителното право за прилагане на по-големи прагове“ (Башева, Радулов, 2016, с. 255).

В глава трета „Финансови отчети“ на Закона за счетоводството се регламентират общите изисквания към финансовите отчети, както и счетоводните принципи, в съответствие с които счетоводните обекти следва да са признати, оценени и представени във финансовите отчети. По отношение на финансовите отчети Законът за счетоводството изисква те да се състоят най-малко от счетоводен баланс, отчет за приходите и разходите, приложение. Формата, структурата и съдържанието на пълния комплект на финансовия отчет се определят съгласно приложимите национални и международни счетоводни стандарти. В зависимост от категорията на предприятията от законова гледна точка се предвиждат различни минимални изисквания към съдържанието на финансовите отчети, които са обобщени в таблица 5.

Таблица 5: Минимални изисквания към компонентите на ГФО на отделните категории предприятия съгласно Закона за счетоводството

Компонент на ГФО	Категория на предприятията				Предприятия по чл. 34, ал. 2 от ЗСч
	Микро	Малки	Средни	Големи	
Счетоводен баланс/Отчет за финансовото състояние					
Отчет за приходите и разходите/Отчет за всеобхватния доход					

Продължение

Отчет за паричните потоци					
Отчет за собствения капитал					
Приложение (пояснителни бележки)					

В самостоятелна глава с наименование „Годишни доклади“ на Закона за счетоводството са регламентирани изискванията към структурата, съдържанието и публикуването от определени предприятия на:

- годишен доклад за дейността;
- декларация за корпоративно управление;
- консолидиран доклад за дейността;
- нефинансова декларация;
- консолидирана нефинансова декларация;
- доклад за плащанията към правителства;
- консолидиран доклад за плащанията към правителства.

При определянето на приложимата счетоводна база Законът за счетоводството претърпя известни промени спрямо първоначалната си версия от 2016 г. В действащите към 2020 г. правни норми са изброени подробно предприятията, които са задължени да прилагат Международните счетоводни стандарти (МСС/МСФО)³, както и предприятията, които следва да

³ Финансовите си отчети на базата на Международните счетоводни стандарти съставят следните предприятия: 1. Кредитни и финансови институции по смисъла на Закона за кредитните институции 2. Доставчици на платежни услуги по смисъла на Закона за платежните услуги и платежните системи 3. Застрахователи и презастрахователи, както и застрахователни холдинги и финансови холдинги със смесена дейност, начело на група, по смисъла на Кодекса за застраховането 4. Пенсионноосигурителни дружества и управляваните от тях фондове за допълнително пенсионно осигуряване по смисъла на Кодекса за социалното осигуряване 5. Инвестиционни посредници по смисъла на Закона за пазарите на финансови инструменти 6. Управляващи дружества и колективни инвестиционни схеми по смисъла на Закона за дейността на колективните инвестиционни схеми и на други предприятия за колективно инвестиране 7. Лица, управляващи алтернативни инвестиционни фондове и предприятия за колективно инвестиране по смисъла на Закона за дейността на колективните инвестиционни схеми и на други предприятия за колективно инвестиране 8. Национални инвестиционни фондове по смисъла на Закона за дейността на колективните инвестиционни схеми и на други предприятия за колективно инвестиране 9. Предприятия, чиито

прилагат Националните счетоводни стандарти (НСС). Специфичното е, че Законът за счетоводството преобръща изцяло прилагания подход, действащ до края на 2015 г. като в чл. 34 се въвежда изискването предприятията да съставят финансовите си отчети на базата на НСС. Предоставя се и опцията по избор на всяко предприятие да може да премине еднократно към прилагането на МСС/МСФО.

В резултат на направено емпирично изследване по заявка от страна на автора на студията през месец октомври 2020 г. НСИ предостави обобщени показатели относно броя на нефинансовите предприятия, съставлящи баланс, които през периода от 2016 г. до 2019 г. включително, са прилагали НСС и МСС/МСФО. Съгласно указанията на НСИ в състава на т. нар. „нефинансови предприятия, съставлящи баланс“ попадат всички нефинансови предприятия, които са били активни през отчетния период **с изключение на**: а) едноличните търговци, които не подлежат на задължителен независим финансов одит и съгласно чл. 29, ал. 3 от Закона за счетоводството са реализирали нетни приходи от продажби до 200 хил. лв. през текущия отчетен период; б) банките; в) застрахователите; г) специализираните инвестиционни предприятия; д) пенсионните фондове и пенсионноосигурителните дружества; е) бюджетни предприятия и ж) предприятията с нестопанска цел.

Необходимо е да се направи същественото уточнение, че за статически цели предприятията се категоризират в отделни групи само по признака „брой заети лица“. Следователно статистическата и счетоводната категоризация на предприятията са несъпоставими. От анализа на съдържанието на легалната дефиниция за „нефинансови предприятия, съставлящи баланс“ следва извода, че по обхват се доближава до категориите на микро-, малките, средните и големите предприятия **само от нефинансовия сектор**. Въпреки това не може да се направи обективно сравнение, тъй като статистическото и счетоводното законодателство преследват различни нормативни цели, в резултат на което и данните за предприятията се събират и обработват по различни начини, и с различни средства. Статистическите отчети съдържат т. нар. структурирани данни, поради което е възможно да бъдат обобщени по видове икономически дейности на национално ниво. За разлика от тях финансовите отчети постъпват в Търговския регистър и регистъра на ЮЛНЦ като „неструктурирани данни“, а също така определе-

прехвърлими ценни книжа са допуснати до търговия на регулиран пазар в държава – членка на Европейския съюз. 10. Пазарни оператори по смисъла на Закона за пазарите на финансови инструменти 11. Централни депозитари на ценни книжа по смисъла на Регламент (ЕС) № 909/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. за подобряване на сетълмента на ценни книжа в Европейския съюз и за централните депозитари на ценни книжа, както и за изменение на директиви 98/26/ЕО и 2014/65/ЕС и Регламент (ЕС) № 236/2012 (ОВ, L 257/1 от 28 август 2014 г.).

ни видове предприятия са освободени от задължението за публикуване на финансови отчети. Поради това не е възможно на базата на публикуваните финансови отчети да се направят изводи и анализи относно броя на всички активни предприятия и прилаганата от тях счетоводна база за определен отчетен период.

Заключенията от получените емпирични данни от НСИ, за периода от 2016 г. до 2019 г. включително, показват, че средногодишно броя на действащите нефинансови предприятия, съставлящи баланс на национално ниво, нараства в рамките на 2% до 5%. За начало на изследвания период е избрана 2016 г., т.е. първата година от действието на новия Закон за счетоводството при новите изисквания към предприятията за приоритетното прилагане на НСС.

Таблица 6: Брой на нефинансовите предприятия, съставлящи баланс, за периода 2016 – 2019 г., прилагащи НСС и МСС/МСФО

Отчетен период	Приложима счетоводна база					
	НСС		МСС / МСФО		Общо	
	Брой предприятия	Отн. дял	Брой предприятия	Отн. дял	Брой предприятия	Отн. дял
2016	316 860	97.04%	9 313	2.96%	326 173	100.00%
2017	323 392	97.17%	9 409	2.83%	332 833	100.00%
2018	335 887	97.36%	9 196	2.64%	348 411	100.00%
2019	347 156	97.43%	9 151	2.57%	356 310	100.00%

Източник: НСИ, индивидуална заявка на автора

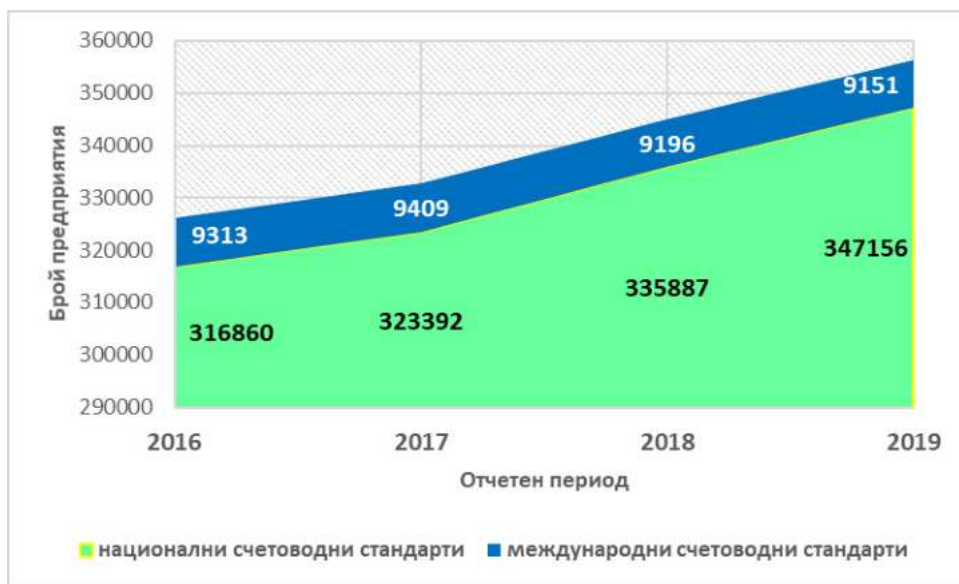
От таблица 6 и фигура 2 е видно, че едва между 2% и 3% от всички нефинансови предприятия, съставлящи баланс прилагат като счетоводна база МСС/МСФО. През разгледания период техният относителен дял се запазва сравнително устойчив. Като абсолютно изражение се наблюдава незначителен спад в броя на предприятията, които прилагат МСС/МСФО. От друга страна резултатите показват, че за изследвания период общият брой на нефинансовите предприятия се е увеличил с около 30 000 броя и вероятно повече от 99% от тях прилагат като отчетна база НСС.

Следователно, първият извод е, че новоучредените нефинансови предприятия през периода от 2016 г. до 2019 г. възприемат и прилагат основно НСС.

Второто заключение, до което се достига е, че за разглеждания период не са настъпили значими изменения в стопанските мащаби и правната форма

на българските предприятия, които да наложат доброволна или задължителна промяна в приложимата счетоводна база.

И третият много съществен извод е, че първата по рода си законова възможност за доброволно преминаване от МСС/МСФО към НСС се оказва една алтернатива, която не представлява интерес за предприятията и не е упражнена ефективно от тях. Вероятно сред причините за нежеланието за преход от МСС/МСФО към НСС са много малкия, но стабилен брой на предприятията, които прилагат МСС/МСФО под въздействието на фактори като формата на собственост, достъпа до източници на собствен и привлечен капитал, принадлежността към група от предприятия, наличието на дъщерни предприятия, търговските взаимоотношения с чуждестранни доставчици и клиенти и редица други международни фактори.

Фигура 2: Динамика на броя нефинансови предприятия, съставлящи баланс, за периода 2016 – 2019 г., прилагащи НСС и МСС/МСФО

Тенденцията на увеличаване на броя на предприятията прилагащи НСС през разглеждания 4-годишен период се дължи на новоучредените предприятия, предприятията, които са започнали да извършват активно стопанска дейност, а вероятно в много малка степен и на предприятията, които са преминали от прилагането на МСС/МСФО към счетоводната база НСС.

С направените изменения и допълнения в Закона за счетоводството в сила от 01.01.2020 г. се предоставя повторна възможност на предприятията, които съставят годишните си финансови отчети на базата на МСС/МСФО да преминат към НСС, с изключение на предприятията по чл. 34, ал. 2 от

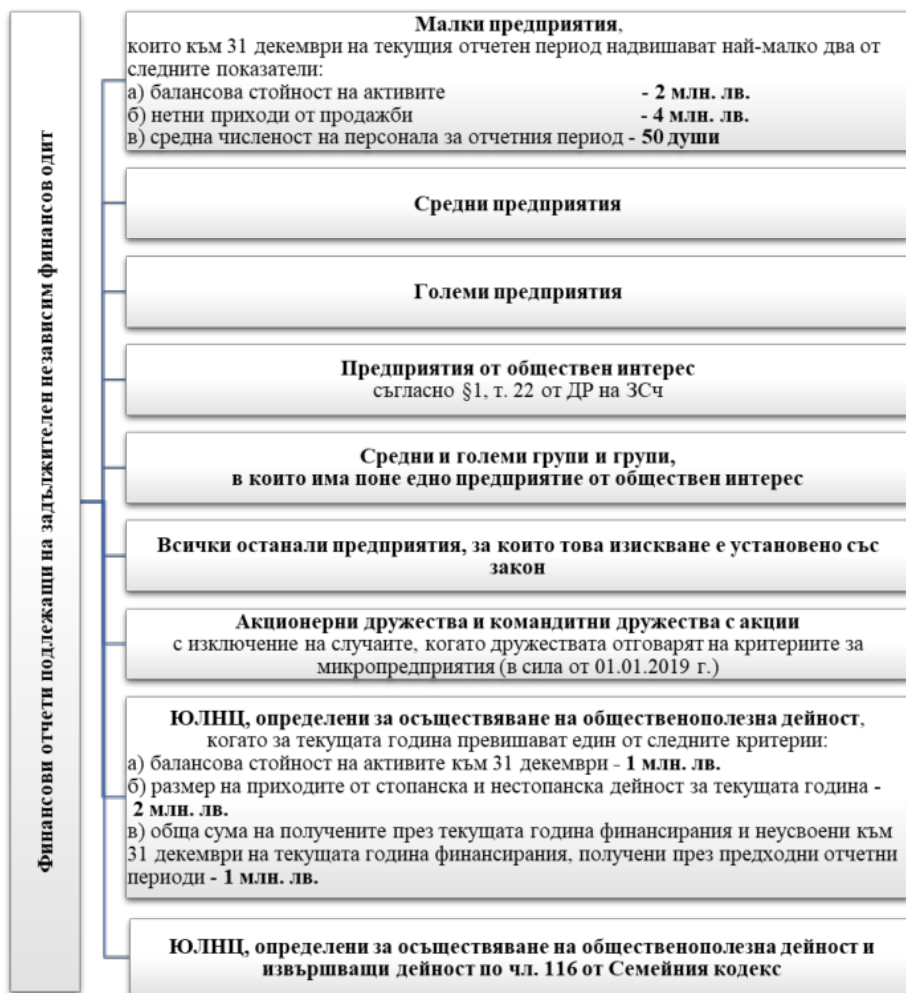
Закона, които задължително прилагат МСС/МСФО. Промяната на приложимите счетоводни стандарти от страна на предприятията може да се направи само еднократно, освен когато това се изисква от закон. Следователно **се отварят по-широко законовите врати за преминаване** на микро-, малките, средните и големите предприятия **от МСС/МСФО към НСС** с оглед националните и европейските стратегии за облекчаване на финансовата отчетност. Резултатите от тази законова възможност ще се установят и оценят най-рано към края на 2021 г., когато се обобщат данните за 2020 г. от годишните финансови отчети, както и от годишните отчети за дейността, които се представят в НСИ. Въпреки това в българската счетоводна теория и практика се установи един скептицизъм и безразличие, тъй като от 2003 г. досега МСС/МСФО се прилагат от голяма част от предприятията само формално и декларативно (Свраков, 2016, с. 10).

Съществуват две основни изключения от въведените изисквания към категориите предприятия и приложимата счетоводна база.

На първо място, Законът за счетоводството изисква годишните финансови отчети на предприятията в производство по ликвидация или в несъстоятелност, както и на юридически лица с нестопанска цел, независимо от категорията им, да се съставят на базата на НСС.

На второ място, консолидираните финансови отчети на предприятията, чиито прехвърлими ценни книжа са допуснати за търговия на регулирания пазар в страна-членка на ЕС следва да се съставят на базата на МСС/МСФО. Консолидираните и междинните финансови отчети на всички останали категории предприятия се съставят на базата на счетоводните стандарти, въз основа на които се съставя годишния финансов отчет на предприятието-майка.

По въпросите за одитирането на финансовите отчети на предприятията в Закона за счетоводството е обособена самостоятелна глава с наименование „Независим финансов одит“. При определянето на кръга от предприятията, които са задължени да одитират финансовите си отчети, българският законодател предприе консервативния подход и се възползва от дерогацията на Директива 2013/34/ЕС като се прие изискването за задължителен одит и за малките предприятия. Сред мотивите за разширяването на обхвата на предприятията, чиито финансови отчети подлежат на финансов одит са специфичните условия и потребностите на самите предприятия и на потребителите на техните финансови отчети. Следователно на задължителен независим финансов одит от регистрирани одитори подлежат годишните и консолидираните финансови отчети на предприятията, посочени на фигура 3.

Фигура 3: Състав на предприятията, чиито финансови отчети подлежат на задължителен независим финансов одит

Извън обхвата на задължителния независим финансов одит остават само финансовите отчети на:

- микропредприятията;
- малките предприятия, които към 31 декември на текущия отчетен период не надвишават следните показатели: а) балансова стойност на активите – 2 000 000 лв.; б) нетни приходи от продажби – 4 000 000 лв.; в) средна численост на персонала за отчетния период – 50 души.

В резултат на извършеното емпирично изследване, основаващо се на статистически данни, предоставени от НСИ, за броя на предприятията, чиито

финансови отчети подлежат на независим финансов одит по Закона за счетоводството през периода от 2016 г. до 2019 г. включително, се установи, че както абсолютният брой, така и относителния дял на одитираните предприятия намалява (таблица 7).

Таблица 7: Абсолютен брой и относителен дял на нефинансовите предприятия, чиито финансови отчети подлежат на независим финансов одит по Закона за счетоводството през периода от 2016 г. до 2019 г. включително

Отчетен период	Общ брой на нефинансовите предприятия, съставлящи баланс	Брой нефинансови предприятия, чиито финансови отчети подлежат на независим финансов одит по ЗСч	Относителен дял
2016	326 173	14 551	4.50%
2017	332 833	14 247	4.30%
2018	348 411	13 957	4.01%
2019	356 310	12 048	3.38%

Източник: НСИ, индивидуална заявка на автора

Формиращата се тенденция на намаляване на броя на нефинансовите предприятия, съставлящи баланс, чиито финансови отчети подлежат на независим финансов одит, се формира под влиянието на два ясно открояващи се фактори. Първият фактор е с по-общ икономически характер – промяната на мащабите на одитираните предприятия и най-вече на количествените показатели за малките предприятия съгласно изискванията на чл. 19, ал. 3 във връзка с чл. 37, ал. 1 и ал. 4 от Закона за счетоводството. Вторият фактор са нормативните промени в чл. 37, ал. 2 от Закона за счетоводството. Съгласно тази правна норма финансовите отчети на акционерни дружества и командитни дружества с акции, които отговарят на критериите за микропредприятия, се освобождават от независим финансов одит считано от 01.01.2019 г. Поради тази законова промяна се регистрира и по-рязкото намаляване с 1909 броя на одитираните предприятия през 2019 г. спрямо 2018 г.

Процесът на ограничаване на обхвата на предприятията, чиито финансови отчети подлежат на независим финансов одит, се подкрепя активно от Асоциацията на индустриалния капитал в България (АИКБ). През септември 2020 г. Асоциацията в свое становище относно обсъждането на промените в Закона за счетоводството и в данъчните закони за 2021 г. заявява официално позицията си, че е необходимо да се извършат следните промени:

- да се увеличат минималните прагови критерии за извършване на независим финансов одит, както следва: балансова стойност на активите –

от 2 000 000 лв. на 4 000 000 лв.; нетни приходи от продажби – от 4 000 000 лв. на 8 000 000 лв.;

- да се отмени изискването за задължителен независим финансов одит на годишните и консолидираните финансови отчети на акционерните дружества и командитните дружества с акции;
- да се освободят от независим финансов одит консолидираните финансови отчети и годишните финансови отчети на предприятията, включени в консолидацията.

Мотивите на АИКБ за исканите облекчения относно независимия финансов одит се основават на извършена частична оценка на въздействието на Закона за счетоводството, която показва, че се създава **непропорционална тежест спрямо финансовите и административните възможности на предприятията**. „Приетата национална мярка за изпълнение четири пъти надхвърля изискванията на общностния акт и по никакъв начин не благоприятства ефективното прилагане на Директива 2013/34/ЕС, а напротив – създава необосновани трудности за малките предприятия в осъществяваната от тях дейност“ (АИКБ, 2020). Според АИКБ извършването на независим финансов одит на малките предприятия не може да се аргументира с никакви специфични национални условия, потребности на самите предприятия или на ползвателите на техните финансови отчети. Въведеното свръхрегулиране на предприятията по отношение на задължителния независим финансов одит води до загуба на конкурентоспособност на голяма част от малките предприятия и по никакъв начин не спомагат за създаването на благоприятна бизнес среда.

Законът за счетоводството регламентира изискването обобщените резултати от независимия финансов одит да бъдат отразени в одиторски доклад, в който да се изразява становище относно:

- съответствието между доклада за дейността и финансовия отчет на предприятието;
- съответствието между доклада за дейността и приложимите законови изисквания и наличието на евентуални отклонения;
- съответствие между декларацията за корпоративно управление и нормативните актове;
- съответствието между нефинансовата декларация и изискванията на Закона за счетоводството;
- наличието на доклад за плащанията към правителствата и съответствието му с изискванията на Закона за счетоводството; наличието на доклад за изпълнение на политиката за възнагражденията към годишния финансов отчет и съответствието му с Наредбата по чл. 116в, ал. 1 от Закона за публичното предлагане на ценни книжа (в сила от 01.01.2021 г.).

Публикуването на финансовите отчети на предприятията е определено от Закона за счетоводството като съществен елемент от цялостния про-

цес на финансово отчитане. Изискванията към публичността на финансовите отчети са обособени в самостоятелна глава на Закона за счетоводството.

Предприятията са задължени да публикуват годишния финансов отчет, консолидирания финансов отчет и годишните доклади за дейността, приети от общото събрание на съдружниците или акционерите или от съответния орган, както следва: всички търговци по смисъла на Търговския закон – чрез заявяване за вписване и представяне за обявяване в Търговския регистър и регистъра на ЮЛНЦ; юридическите лица с нестопанска цел – чрез заявяване за обявяване и предоставянето им в регистър на юридическите лица с нестопанска цел, воден от Агенцията по вписванията при условията и по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел; останалите предприятия – чрез икономическо издание или чрез Интернет.

Финансовите отчети на горепосочените предприятия следва да бъдат публикувани най-късно до 30 юни на следващата година. Съгласно § 33 от Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. през 2020 г. сроковете за публикуване по чл. 38, ал. 1, т. 1, 2 и 3 от Закона за счетоводството се удължават до 30 септември 2020 г. Заради продължаващата ситуация на извънредно положение в страната съгласно направените в Държавен вестник, бр. 104 от 8 декември 2020 г., изменения и допълнения на Закона за счетоводството, удължените срокове са валидни и за 2021 г.

Облекчения от общите законови изисквания за публикуване на финансовите отчети се въвеждат за:

- **малките предприятия**, които не подлежат на задължителен независим финансов одит – имат право да публикуват минимум баланс (отчет за финансовото състояние) и приложение, когато предприятието има задължение за изготвянето му;
- предприятията, които не са осъществявали дейност през отчетния период декларират това обстоятелство еднократно за първия отчетен период, в който не е осъществявана дейност, с декларация по образец, утвърден със заповед на министъра на финансите. Декларацията се публикува от всички търговци по смисъла на Търговския закон и юридическите лица с нестопанска цел – в търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел, а за останалите предприятия – чрез икономическо издание или чрез Интернет;
- едноличните търговци, които не са осъществявали дейност – не са задължени да подават декларация, че не са осъществявали дейност през отчетния период.

Тези законови облекчения от една страна се оказва, че представляват директно пренасяне в националното законодателство на Директива 2013/34/ЕС без да се направят достатъчно изследвания и оценки на цялостното им въздействие.

Това се отнася за облекчението към публикуването на финансовите отчети на малките предприятия, които са задължени да изготвят счетоводен баланс (отчет за финансовото състояние), но не са задължени да го публикуват. От практикоприложна гледна точка това така наречено „облекчение“ не е никакво облекчение, тъй като по никакъв начин не се намалява обема на работа на счетоводните кадри, а от друга страна не е редно да се намалява защото балансовото обобщаване е неизменен метод на счетоводството като научно знание.

От друга страна въведените облекчения към едноличните търговци и предприятията, които не са осъществявали дейност през отчетния период са отражение на реалната икономическа среда и следва да се оценят категорично положително. Съгласно предоставените данни от НСИ за броя на предприятията, подали Декларация за предприятията с приходи и разходи под 500 лева или без дейност, за периода от 2017 до 2019 г. се установява, че през 2017 г. са 207 930 бр., през 2018 г. – 211 950 бр. и съответно през 2019 г. – 195 444 бр. Отново на базата на обобщените статистически данни за 2019 г. в таблица 8 са представени 10-те икономически дейности, в които има най-голям брой предприятия, които не са извършвали стопанска дейност.

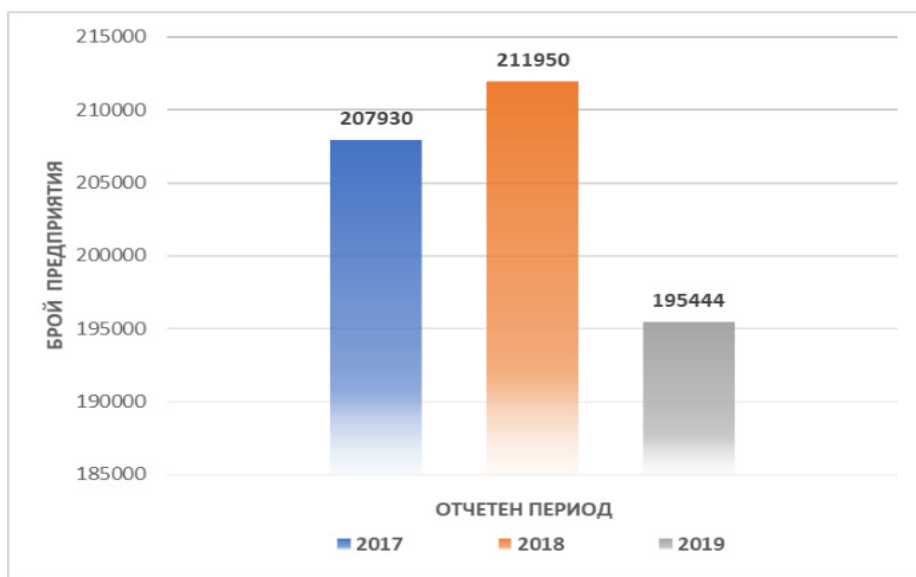
Таблица 8: Топ 10 на икономическите дейности с най-голям брой предприятия, които не са извършвали стопанска дейност през 2019 г.

Раздели КИД-2008	Икономически дейности	Брой предприятия
47	Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	46 876
46	Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	18 274
68	Операции с недвижими имоти	17 020
56	Ресторантьорство	10 297
96	Други персонални услуги	10 213
74	Други професионални дейности	7 347
49	Сухопътен транспорт	6 910
43	Специализирани строителни дейности	5 852
41	Строителство на сгради	5 595
70	Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	4 957

Източник: НСИ, индивидуална заявка на автора

Статистическите данни ясно показват, че през периода от 2017 г. до 2019 г. включително, между 35% и 38% от всички предприятия, регистрирани на

територията на Република България, са икономически неактивни или са извършвали пренебрежимо малка по мащаби стопанска дейност. Специфичното за тях е, че от счетоводна гледна точка не могат да се определят нито като действащи предприятия, нито като предприятия в ликвидация. Поради това въведеното изискване тези предприятия еднократно да публикуват декларация (и то без да се заплаща държавна такса), че не са извършвали дейност отразява обективно техния стопански статус и категорично представява законово облекчение.

Фигура 4: Брой предприятия с приходи и разходи под 500 лева или без дейност, за периода от 2017 до 2019 г.

Законът за счетоводството регламентира и следните допълнителни изисквания към публикуването на финансовите отчети на определени предприятия, а именно:

- годишните финансови отчети и докладът за дейността се публикуват във вида и с текста, въз основа на които регистрираният одитор е изразил становището си;
- на публикуване подлежи пълният текст на одиторския доклад;
- заедно с годишния финансов отчет акционерните дружества, командитните дружества с акции и дружествата с ограничена отговорност, които са средни или големи предприятия или предприятия от обществен интерес, публикуват и информация за предложението на органа на управление за разпределение на печалбата или за покриване на загуба за предходната година и решението на общото събрание на акционери-

те/ съдружниците за начина на разпределяне на печалбата или за покриване на загуба за предходната година;

- годишният финансов отчет на предприятието майка, което изготвя консолидиран финансов отчет, се публикува едновременно с консолидирания финансов отчет на групата заедно с годишните доклади към тях;
- предприятие майка, което едновременно е и дъщерно предприятие (междинна майка) и съгласно приложимите счетоводни стандарти не е задължено да съставя консолидиран финансов отчет, публикува на български език консолидирания финансов отчет на първото предприятие майка, в което междинната майка е консолидирана.

Представените по-горе законови изисквания по отношение на публикуването на финансовите отчети и съответно годишните доклади и докладите за дейността определят количеството и обхвата на обобщената счетоводна информация, която е достъпна свободно до външните ползватели на информация. Ясно се откроява регулаторната логика според която количествените мащаби на предприятията и в определени случаи – правната им форма, са определящи при въвеждането на допълнителните изисквания за публикуване на счетоводна информация.

Оценка и анализ на въздействието на категоризирането на предприятията върху счетоводството и финансовата отчетност в ЕС

След приемането на Директива 2013/34/ЕС и нейното транспониране в националните законодателства на страните-членки на ЕС в известна степен се установи нормативен застои в това число и по актуалната десетилетия наред научно-практическа дискусия за категоризирането и за всички последици, които то поражда за предприятията. Необходимо е отново да се постави на преден план и активно да се обсъжда темата за категоризирането на предприятията в следните насоки:

- **намаляване на** административните задължения и въвеждане на ефикасни облекчения към финансовото отчитане на предприятията;
- **уеднаквяване на критериите за категоризиране** от различните законодателни актове, както на ниво ЕС, така и в рамките на отделните страни-членки;
- приемане на концептуалния клъстеринг като нов подход на категоризиране включващ обективни и ясни количествени и качествени критерии.

Ефектите от стратегиите на европейските регулаторни органи през последните 12 години показват, че европейските МСП възприемат законодателството като комплицирано и обременяващо, особено поради различните регулаторни процедури в отделните страни-членки. Тези пречки възпрепят-

стват голяма част от предприятията да осъществяват трансгранични дейности, както и да разширяват дейността си в национални мащаби. Следователно, Европейската комисия и страните-членки трябва да се концентрират върху стриктното прилагане на принципа „Мисли първо за малките!“, принципа за еднократност (физическите и юридическите лица да предоставят различни данни само веднъж на публичната администрация) и принципа „цифров по подразбиране“ (намаляване на административната тежест, като предоставянето на цифрови услуги става стандарт в работата на публичната администрация).

Появата на пандемията от COVID-19 активно стимулира Европейската комисия да започне да работи по стратегията за мястото на малките и средните предприятия в устойчива и цифрова Европа. В Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите. Стратегия за мястото на МСП в устойчива и цифрова Европа, Брюксел, 10.3.2020 г. COM (2020) 103 final се обявя, че в началото на 2020 г. на територията на ЕС „... има 25 милиона малки и средни предприятия, които са гръбнакът на икономиката на ЕС. Те осигуряват заетост на около 100 милиона души, произвеждат повече от половината от БВП на Европа и играят ключова роля за създаването на добавена стойност във всички отрасли на икономиката. МСП са от основно значение за двойния преход на ЕС към устойчива и цифрова икономика. Те са изключително важни за конкурентоспособността и благоденствието на Европа, за нейния икономически и технологичен суверенитет и устойчивост на външни сътресения.“ Във връзка с това целта на стратегията е да се увеличи значително броят на МСП, прилагащи устойчиви бизнес практики, както и броят на МСП, използващи цифрови технологии. Създаването на устойчива и цифрова среда е заложено да се изпълни чрез всеобхватен и междусекторен подход, основан на **хоризонтални мерки**, които са в помощ на всички видове МСП, но и на **действия, насочени към специфичните нужди на субектите**. Предложените в стратегията действия се основават на следните **три стълба**:

- изграждане на капацитет и подкрепа за прехода към устойчиво развитие и цифровизация;
- намаляване на регулаторната тежест и подобряване на достъпа до пазара;
- осигуряване на по-добър достъп до външно финансиране на МСП.

Визията на европейските институции е преходът към устойчивост в икономическо, екологично и социално отношение да върви ръка за ръка с прехода към цифровизация. Новите европейски лозунги, валидни в пълна сте-

пен за счетоводството и финансовата отчетност, станаха „цифровизация“, „опростяване“ и „ефикасност“ в интерес на МСП.

Възприетите от счетоводната Директива 2013/34/ЕС единни **количествени критерии** към категоризирането на предприятията, функциониращи в икономиките на страните-членки на ЕС все по-ясно показват противоречията си със стратегическите планове на ЕС. Настоящият подход към категоризирането на предприятията крие в себе си един голям **недостатък – не отчита мащабите на отделните икономики** в Съюза. „Това едва ли е правилен подход. Трудно би могло да се приеме по каква икономическа логика критериите за малко предприятие могат да са едни и същи ... между големите държави и преобладаващия брой малки страни в Европейския съюз. Тук съществува още един дисбаланс, за големите държави е дадена възможност да завишават приетите от Директивата критерии за малки предприятия (те могат да се съобразят с мащаба на икономиката си и статистическите си данни), докато за малките държави не е дадена възможност за намаляване на тези критерии по същите съображения“. (Костов, Маврудиев, 2013, с. 6). Количественото категоризиране на предприятията за счетоводни цели крие в себе си и още един много съществен порок и той е, че счетоводните критерии не са синхронизирани и уеднаквени с количествените критерии, заложили в икономическите и статистическите нормативни актове на страните-членки на Съюза. Това заключение е напълно валидно и за законодателството на Република България.

Намаляване на административните задължения и въвеждане на ефикасни облекчения към финансовото отчитане на предприятията

Общият ретроспективен преглед на стопанската практика в България, а и в целия ЕС показва, че количествените показатели, които служат като критерии за категоризиране на предприятията неизменно следва да се адаптират в съответствие с обстоятелствата и настоящите икономически условия.

Икономическата реалност потвърждава заключението, че няма и не може да съществува универсално, общовалидно определение за микро, малки, средни и големи предприятия. Количествените критерии непрекъснато се намират в процес на оценяване, анализиране и актуализиране. А тяхното обективно установяване е от значение за икономическите и за статистическите цели при оценката на резултатите в отделните сектори на дадена държава, както и между държавите. Важността на уместното дефиниране на отделните категории предприятия от социално-икономическа и политическа гледна точка е в техния принос за заетостта, доходите на населението,

брутния вътрешен продукт и в други макроикономически показатели. Точната и навременната категоризация на предприятията спомага за насочване на усилията, политиките и стратегиите за развитие и подкрепа на предприятията. В настоящите условия микро, малките и средните предприятия в ЕС се разграничават формално и легално от големите предприятия чрез количествените критерии, но „характеристиките на управлението, структурата на собствеността и други неизясними аспекти отличават МСП от големия бизнес по-лесно от количествените показатели“ (Berisha, Pula, 2015).

Европейските стратегии за опростяването на регулациите във финансовата отчетност преди всичко на микро- и малките предприятия са необходими, но задължително следва да се извършват по такъв начин, че да предоставят гаранции на всички заинтересовани страни, че няма значително да намалят качеството на информационната база за вземане на решения за микро- собствениците или мениджърите. Досегашният опит на ЕС в сферата на разумното счетоводно регулиране разкрива своите „дефекти“. Както подчертава Čížek, микро- и малките предприятия, които не са задължени да одитират своите финансови отчети са задължени да оповестяват само баланса и приложението, така че обяснителната сила и възможностите за финансов анализ са ограничени (Čížek, 2015, pp. 2-4).

Намаляването на административните задължения и облекчения във финансовата отчетност на най-малките стопански субекти оказват „отрицателно въздействие върху основни счетоводни принципи и по-специално върху принципа на предпазливостта и разбира се принципа на вярно и честно представяне. Може да се приеме, че МСП в новите условия ще прилагат принципа на предпазливостта само до онези факти, които ще бъдат едновременно данъчни разходи за данъчни цели ... счетоводството няма да може до осигурява вярно и честно представяне на реалността“ (Čížek, 2015, pp. 2-4).

Съществуващата универсална категоризация на предприятията не отговаря на спецификите на редица икономически сектори в ЕС, в които обемът на продажбите и трудоемкостта се определят от различни пазарни сили, което ги прави несравними на междуотраслово ниво. Curran и Blackburn отбелязват, че категоризирането на предприятията на база брой служители е трудно приложимо поради непълното работно време, сезонната или временната работа, които стават все по-широко използвани от работодателите. Заетостта на пълен работен ден като относителен дял непрекъснато намалява, тъй като работниците намират новаторски форми на ангажираност по време на работа, не само по съдържание, но и по отношение на работните графици и разпределението на работното време (Curran, Blackburn, 2001).

В подкрепа на възгледите за диверсифициране на количествените критерии за категоризиране са също Gibson и van der Vaart. В своите научни

изследвания те стигат до извода, че критерият за нетни приходи от продажби (оборот) е най-последователният измежду трите количествени критерии (нетни приходи от продажби, брой заети лица, стойност на активите) и е необходимо да бъде запазен в бъдеще. Действителността на МСП в развиващите се страни свидетелства, че данните за броя заети лица и печалбите често са сериозно замъглени от данъчни съображения, и поради това може да се каже, че приходите от продажби са мярката на всички неща (Gibson, van der Vaart, 2008). Това е единственият количествен показател, който трябва да продължи да се използва при категоризирането на предприятията.

Осъзнавайки нарастващите недостатъци на количествените критерии за категоризиране на предприятията, през 2018 г. европейските регулаторни органи проведоха широко обществено обсъждане, консултации, проучвания и изследвания. Сред тях се отличават следните становища и официални позиции, които очертават хоризонтите при категоризирането на предприятията:

- Българската Асоциация на индустриалния капитал (АИКБ, 2018) предлага при определянето на категорията на предприятията: а) да се даде равна тежест на трите показателя за нетни приходи от продажби, балансова стойност на активите и броя на заетите лица; б) да се предприемат мерки за актуализиране на праговете, включително уеднаквяването им с подхода на Директива 2013/34/ЕС;
- Немската Асоциация на производителите на електрически и електронни устройства (German Electrical and Electronic Manufacturers' Association), която е представител на втория по големина индустриален сектор на немската икономика, отстоява позицията си, че за да се подобри пригодността на определението за МСП към настоящата икономическа ситуация е необходимо намаляването на броя на категориите предприятия. Според Асоциацията въвеждането на повече категории от предприятия ще доведе до допълнително увеличаване на сложността и съответно – до бюрокрация. Тогава ще настъпи значително и внезапно нарастване на административната тежест. Освен това на практика поголемия брой категории ще доведе до непоследователно прилагане на правилата за МСП на национално ниво, когато става въпрос например за финансиране. Това ще направи по-сложни иновационните дейности на предприятията в редица европейски страни-членки. Основното постижение на въвеждането на правилата за МСП обаче е именно в това да се рационализира третирането на предприятията в Европа и по този начин да се увеличи предвидимостта на регулаторните политики спрямо предприятията в различните страни-членки на ЕС. Асоциацията силно препоръчва да се запази простия и принципно доказан модел

на категоризиране, като предприятията се разделят само в две групи. Първата група следва да включва микро-, малки и средни предприятия, а втората – големи предприятия, основавайки се на критериите посочени в таблица 9.

Таблица 9: Категоризиране на предприятията по предложение на Асоциацията на производителите на електрически и електронни устройства, ФР Германия

Категория	Брой служители	Нетни приходи от продажби	Балансова стойност на активите
Микро-, малки и средни предприятия	J	J	J
Големи предприятия	> 1000 души	> 250 млн. евро	> 225 млн. евро

- Асоциацията на машиностроителната индустрия на Германия (Verband Deutscher Maschinen- und Anlagenbau, VDMA), която е най-голямата индустриална асоциация в Европа и представлява около 3300 членове заема позицията, че в допълнение към броя на служителите могат да се добавят и други ключови показатели като добавената стойност от предприятието, структурата на собствеността, размер на разходите за НИРД.
- Европейската асоциация на публичните банки (European Association of Public Banks, EAPB) предлага повишаване на съществуващите количествени прагове. В случай, че се приеме запазване на количествените прагове, членовете на ЕАПБ приветстват по-динамично управление на начина, по който критериите се комбинират (например предприятие, отговарящо на критериите за балансова стойност на активите и нетни приходи от продажби, но имащо повече от максималния брой служители да може да бъде признато като МСП).
- Португалската бизнес конфедерация (Confederação Empresarial de Portugal, CIP) отстоява становището си, че е необходимо при категоризирането на предприятията да се използва като критерий тяхната отраслова принадлежност. Мотивите на Конфедерацията са свързани с факта, че предприятията в по-трудоемките сектори са в неравностойно положение по отношение на тези в по-капиталоемките сектори, тъй като по своя характер предприятията в секторите на търговията и дистрибуцията имат по-високи стойности на оборотите от тези в производството. Освен това на предприятията следва да се предоставя правото да избират показателя, на базата на която да определят своята категория, което ще гарантира, че МСП, ангажирани в различни видове икономическа дейност, се третираат справедливо. За да се премах-

не неравностойното положение в което се намират предприятията от трудоемките икономически сектори, се препоръчва критериите за броя на служителите вече да не са задължителни. Също така задължително следва количествените показатели относно нетните приходи от продажби и балансовата сума на активите да се преразглеждат периодично с оглед на инфлационните процеси.

- Унгарската национална търговска асоциация също предлага при категоризирането на предприятията да се вземат предвид спецификите на пазара за интензивен труд (например търговията на дребно, селското стопанство, охранителните услуги). Категорията микро-, малки и средни предприятия трябва да се състои от предприятия, които наемат под 500 лица и които имат годишен оборот, който не надвишава 50 милиона евро, или годишна балансова стойност на активите, която не надвишава 43 милиона евро.
- Немската Асоциация на семейните предприятия (Familienunternehmer e.V.) обобщава, че количественото категоризиране на предприятията е строго формално и не отразява обективните стопански процеси. Възприемането на качествените критерии е от съществено значение, когато фокусът е поставен върху дългосрочната социална полза на предприятията. Урокът от последната глобална финансова криза е, че само устойчиво финансирани компании могат да създават и запазват работни места в дългосрочен план. Като правило това са компании, чиято съдба е в ръцете на едно семейство – оперативно или стратегически – в продължение на няколко поколения. Във връзка с това Асоциацията на семейните предприятия настоява да се разгледа основно структурата на собствеността, когато става въпрос за създаване на равни условия за корпоративно регулиране в Европа. Тези по-задълбочени съображения не засягат факта, че поради инфлацията и процесите на растеж несъмнено трябва да има корекция на количествените ограничения в дефиницията за МСП

Заклученията показват, че количествените измерители са лесни за използване, но в същото време не отчитат редица специфики за огромното мнозинство предприятия в ЕС, които са малки и автономни. Направени са редица разнопосочни предложения по които към края на 2020 г. все още не е постигнат консенсус в ЕС. Предстои подновяване на националните и европейските дебати, тъй като процесът на осъзнаване на заинтересованите лица става все по-машабен. От страна на предприятията се оценява, че количествените критерии са лесно приложими, но в същото време не са приемливи за тях в перспектива, защото ги отразяват едностранно и статично.

Концептуалният клъстеринг: качествено нов подход към категоризирането на предприятията за счетоводни цели

Необходимостта от качествено нов подход към категоризирането на предприятията достигна своята зрялост. Класическата теория за категоризиране на предприятията се оказва, че не е най-подходящата, тъй като само на основата на строго определени количествени критерии не може да се постигне обективно обособяване на отделни категории от предприятия. Едностранчивото качествено категоризиране на предприятията също е неприложим подход в съвременните икономически условия. Това е ясно осъзнато от всички заинтересовани участници. Въпросът обаче се състои в това, че все още не е предложен, изследван, апробиран и анализиран нов подход, който да се базира на обективни, лесни и разбираеми критерии, с широка приложимост и общовалидност за отделните предприятия, икономически сектори и държави като цяло. Освен това не е постигнат консенсус около въпросите какви количествени и качествени критерии да се включат, по какъв начин ще се осигури сравнимост и съпоставимост на счетоводната информация, какъв алгоритъм да се приложи с цел обективно и безпристрастно определяне на категорията на всяко едно предприятие.

Според автора, способността на предприятията чрез техните финансови отчети да удовлетворяват специфични потребности и да добавят стойност за управлението на предприятието и за всички трети заинтересовани страни, може да се разгърне пълноценно чрез използването на научния подход за **концептуалния клъстеринг**.

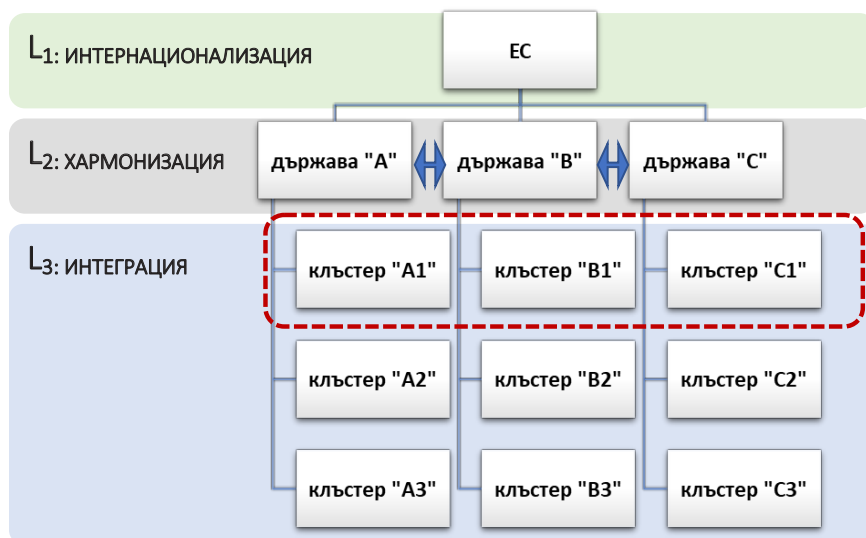
Концептуалният клъстеринг представлява иновативен подход при категоризирането на предприятията за счетоводни цели. Въпреки това в икономическата теория „ролята на клъстерите за икономическото развитие, конкурентоспособността и иновациите многократно е потвърждавана в редица академични и практически изследвания, а разнообразните по своя характер клъстерни инициативи се превръщат във все по-популярен подход за тяхното възникване, укрепване и развитие“ (Славова и др., 2018, с. 14). Основните постулати на научното знание за клъстерите са поставени още през епохата на Средновековието. Съвременната теория за клъстерите се появява в края на XIX век и се основава на възгледите на Алфред Маршал. Тя се развива динамично като през 90-те години на XX век харвардският професор Майкъл Портър я превръща в основата на нов подход за икономическо развитие (Porter, 2000). Клъстерите се определят като „географски свързана концентрация от сходни, взаимосвързани или допълващи се фирми с активни комуникационни канали за бизнес и диалог, ползващи обща специализирана инфраструктура, пазари на труд и услуги, споделящи еднакви възможности за развитие и заплахи“ (Porter, 2000).

Следва да се подчертае, че подходът на концептуалния клъстеринг при категоризирането на предприятията за счетоводни цели е с ограничено и строго специфично приложение. Той не е панацея, а само едно от възможните решения за категоризиране на предприятията, чрез което да се осигурят качествени трансформации във финансовото отчитане на предприятията, които от своя страна да спомогнат на макроикономическо ниво за повишаване на конкурентоспособността на българската и на европейската икономика.

От счетоводна гледна точка, концептуалният клъстеринг е предметно ориентиран към групирането на наблюдаваните предприятия в концептуални класове или гроздове на основата на идентифицирани сходства в определени количествени и качествени показатели. Във връзка с това, едно от най-значимите преимущества на концептуалния клъстеринг като интегриран подход към категоризирането на предприятията се изразява във възможността финансовите отчети с общо предназначение да удовлетворяват и специфични изисквания на ползвателите на финансова информация.

На следващо място, при внедряването на концептуалния клъстеринг при категоризирането на предприятията, се поставя въпросът на какви нива да се осигури интеграцията на този подход и в рамките на какъв период от време. Възможностите за неговото приложение са в две посоки – хоризонтална и вертикална. Ако приемем, че на интернационално ниво основният клъстер от предприятия обхваща целия Европейски съюз като водеща световна икономическа сила, то концептуалният клъстеринг следва да се разпространи чрез неговото хармонизирано прилагане във всички страни-членки на ЕС. Вертикалната интеграция на подхода следва да се приложи в дълбочина, към всички икономически сектори, за всяка страна-членка на ЕС поотделно. Това предполага извършването на структурни промени вътре във всяка една национална икономика, които в същото време да бъдат съответстващи на промените в останалите икономики от ЕС. Именно вертикалното имплементиране на концептуалния клъстеринг на ниво икономически сектор го превръща в иновативен подход при счетоводното категоризиране на отчетните единици. Успешното внедряване на подхода изисква да се установи **относителен паритет на конкретните критерии за категоризиране**. По този начин, от една страна, ще се елиминира влиянието на конкретните количествени критерии между националните икономики в рамките на ЕС, а от друга страна, ще се установят определени съотношения между показателите на предприятията вътре във всяка една държава. Концептуалният клъстеринг при категоризирането на предприятията в ЕС следва да се постигне на три нива. Първото ниво, международният клъстер, това са всички предприятия, учредени и функциониращи на територията на ЕС. На второто ниво, като отделни „гроздове“, са предприятията от всички икономически секто-

ри на страните-членки на ЕС. И на третото ниво – предприятията от всеки един икономически сектор на всяка страна-членка на ЕС (фигура 5).

Фигура 5: Хоризонтална и вертикална интеграция на концептуалния кълъстеринг

Полезността от концептуалния кълъстеринг се аргументира от емпиричните резултати, които показват, че „всеки икономически сектор има своя специфична структура или фундаментални икономически и технически характеристики, които пораждаат неговите оперативни и конкурентни активности“ (Божинова и др., 2011). Практическото прилагане на концептуалния кълъстеринг като подход за категоризиране на предприятията следва да се осъществи като към познатите досега количествени показатели за категоризиране на предприятията – балансова стойност на активите, нетни приходи от продажби и средна численост на персонала, се приобщат показателите добавена стойност от предприятието и стойностен размер на разходите за научно-изследователска и развойна дейност (НИРД). Също така следва да се добави и изцяло нов блок от **критерии, имащи отношение към качествено характеризиране** на предприятията и на техните финансови отчети. Към групата от показатели за качествено категоризиране на предприятията е подходящо да се включат:

- правна форма на предприятието съгласно Търговския закон или специфичния закон, на основата на който е учредено;
- вид и дял на формата на собственост – частна, държавна, смесена; относителен дял на съответната форма на собственост;

- юридическа и икономическа автономност на предприятието – независимо (автономно) предприятие или предприятие, което е част от група;
- отраслова принадлежност – определя се на базата на статистическия Класификатор на икономическите дейности (КИД 2008);
- роля и участие на собствениците в управлението на предприятието;
- пазарни позиции, пазарен дял, място и роля на предприятието в икономическите сектори, в които извършва дейност.

От всяко предприятие се изисква да постигне изпълнението на необходимите и достатъчните количествени и качествени критерии, за да попадне в даден клъстер. Тук задължително следва да се уточни тежестта и достатъчността на критериите, т.е. дали всеки един критерий ще притежава равни тегла при определянето на клъстера, както и дали трябва да са изпълнени всички критерии, за да се самоопредели дадено предприятие като микро, малко, средно, голямо или обществено значимо (фигура 6).

Фигура 6: Практическо приложение на подхода „концептуален клъстеринг“ при категоризирането на предприятията за счетоводни цели

Както е видно от фигура 6 структурирането на четирите вида клъстери се основава на комплексен интегриран подход, който се изпълнява първо на

ниво предприятие, а след това на ниво икономически сектор, национална икономика и накрая общо за ЕС. **Възприемането на този подход при икономическото, счетоводното и статистическото регулирането на предприятията**, учредени и действащи на територията на страните-членки на ЕС, ще спомогне, от една страна, да се отразят националните им специфики, а от друга страна, да се постигне сравнимост и съпоставимост на различни по националност предприятия, но от един и същи икономически сектор.

Заклучение

Възприемането на концептуалния клъстеринг като нов холистичен подход към категоризирането на предприятията, включващ обективни количествени и качествени критерии за категоризиране, ще осигури:

- **еднозначност** при самоопределянето от предприятията на приложимата счетоводна база и изискванията към организацията на счетоводните им системи;
- **пропорционалност** спрямо изискванията и възможностите на предприятията по отношение на структурата, съдържанието, одитирането и публикуването на техните финансовите отчети.

Чрез разработването и прилагането на интегрирания подход, основан на клъстерите се потвърждава авторовата теза, че в съвременните икономически условия финансови отчети на предприятията са способни пълноценно да удовлетворяват както общите, така и специфичните потребности на своите ползватели. Концептуалният клъстеринг ще създаде ефикасна среда, в която счетоводството и финансовата отчетност да осигуряват висококачествена информация и да добавят стойност за управлението на предприятието и за всички външни заинтересовани страни.

Резултатите от изследването доказват, че потребителската удовлетвореност с информация от финансовите отчети на предприятията може качествено и пълноценно да се повиши чрез използването на концептуалния клъстеринг като научен подход за категоризирането на предприятията.

Използвана литература

- Александров, С., Георгиева, Г. (2016). Актуални моменти при прилагането на Закона за счетоводството, СА Д. А. Ценов, сп. Бизнес управление, бр. 2. (Aleksandrov, S., Georgieva, G. 2016, Aktualni momenti pri prilaganeto na Zakona za schetovodstvoto, SA D. A. Tsenov, sp. Biznes upravlenie, br. 2).
- Алексиева-Николова, А. (2019). Автореферат на дисертационен труд Счетоводно-правни аспекти на малките и средни предприятия, Свищов.

- (Aleksieva-Nikolova, A. 2019, Avtoreferat na disertatsionen trud Schetovodno-pravni aspekti na malkite i sredni predpriyatia, Svishtov).
- Асоциация на индустриалния капитал в България (АИКБ) (2020). Становище изх. № 299/29.09.2020 г. до Министъра на финансите относно Законопроект за изменение и допълнение на ЗДДС. (Asotsiatsia na industrialnia kapital v Bulgaria (AIKB), 2020, Stanovishte izh. № 299/29.09.2020 g. do Ministara na finansite относно Zakonoproekt za izmenenie i dopalnenie na ZDDS).
- Асоциация на индустриалния капитал в България (АИКБ) (2018). Консултация по дефиницията за МСП. (Asotsiatsia na industrialnia kapital v Bulgaria (AIKB), 2018, Konsultatsia po definitsiyata za MSP).
- Башева, С., Радулов, А. (2016). Новият Закон за счетоводството – съдържателни аспекти и проблемни тези, Дванадесета международна научна конференция на младите учени, УНСС, София. (Basheva, S., Radulov, A. 2016, Noviyat Zakon za schetovodstvoto – sadarzhatelni aspekti i problemni тези, Dvanadeseta mezhdunarodna nauchna konferentsiya na mladite ucheni, UNSS, Sofia).
- Божинова, М., Христова, В., Иванова, П. (2011). Теоретични и практически аспекти на приложимостта на клъстерния модел в туризма, сп. Диалог. (Bozhinova, M., Hristova, V., Ivanova, P. 2011, Teoretichni i prakticheski aspekti na prilozhimostta na klasternia model v turizma, sp. Dialog).
- Душанов, И. (2015). За разумна регулаторна тежест в счетоводството на малките фирми, в. Дума, бр. 130, 10.06.2015. (Dushanov, I. 2015, Za razumna regulatorna tezhest v schetovodstvoto na malkite firmi, v. Duma, br. 130, 10.06.2015).
- Костов, Б., Маврудиев, Х. (2013). Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и предизвикателствата пред счетоводната професия в страната, списание на ИДЕС, бр. 8. (Kostov, B., Mavrudiev, H. 2013, Direktiva 2013/34/ES na Evropeyskia parlament i na Saveta i predizvikatelstvata pred schetovodnata profesia v stranata, spisanie na IDES, br. 8).
- КПМГ България ООД (2016). Нов закон за счетоводството. (KPMG Bulgaria OOD, 2016, Nov zakon za schetovodstvoto).
- Ришар, Ж. (2005). Счетоводство по мярка на акционерите, Монд дипломатик. (Rishar, Zh. 2005, Schetovodstvo po myarka na aksionerite, Mond diplomatik).
- Свраков, А. (2016). Какво се промени с новото счетоводно законодателство, сп. ИДЕС, бр. 3. (Svrakov, A. 2016, Kakvo se promeni s novoto schetovodno zakonodatelstvo, sp. IDES, br. 3).
- Славова, И., Банкова, Й., Иванов, Х. (2018). Клъстери и клъстерни инициативи в България: развитие и предизвикателства, Икономически и соци-

ални алтернативи, бр. 4, УНСС, София. (Slavova, I., Bankova, Y., Ivanov, H. 2018, Klasteri i klasterni initsiativi v Bulgaria: razvitie i predizvikatelstva, Ikonomicheski i sotsialni alternativi, br. 4, UNSS, Sofia).

Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно годишните финансови отчети, консолидираните финансови отчети и свързаните доклади на някои видове предприятия и за изменение на Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директиви 78/660/ЕИО и 83/349/ЕИО на Съвета // Обн. Официален вестник на Европейския съюз, бр. L 182 от 29 юни 2013. (Direktiva 2013/34/ES na Evropeyskia parlament i na Saveta относно godishnite finansovi otcheti, konsolidiranite finansovi otcheti i svarzanite dokladi na nyakoi vidove predpriyatia i za izmenenie na Direktiva 2006/43/EO na Evropeyskia parlament i na Saveta i za otmyana na Direktivi 78/660/EIO i 83/349/EIO na Saveta // Obn. Ofitsialen vestnik na Evropeyskia sayuz, br. L 182 ot 29 yuni 2013).

Закон за счетоводството // обн. ДВ. бр. 95 от 8 Декември 2015 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр. 104 от 8 декември 2020. (Zakon za schetovodstvoto // obn. DV. br. 95 ot 8 Dekemvri 2015 g., posl. izm. i dop. DV. br. 104 ot 8 dekemvri 2020).

Съобщение на Комисията до Съвета, Европейския Парламент, Европейския Икономически и Социален Комитет и Комитета на Регионите – „Мисли първо за малките!“ „Small Business Act“ за Европа {SEC (2008) 2101} {SEC (2008) 2102}. (Saobshtenie na Komisiyata do Saveta, Evropeyskia Parlament, Evropeyskia Ikonomicheski i Sotsialen Komitet i Komiteta na Regionite – „Misli parvo za malkite!“ „Small Business Act“ za Evropa {SEC (2008) 2101} {SEC (2008) 2102}).

Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Разумно регулиране в Европейския съюз, Брюксел, 8.10.2010, COM (2010) 543. (Saobshtenie na Komisiyata do Evropeyskia parlament, Saveta, Evropeyskia ikonomicheski i sotsialen komitet i Komiteta na regionite, Razumno regulirane v Evropeyskia sayuz, Bryuksel, 8.10.2010, COM (2010) 543).

Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите. Стратегия за мястото на МСП в устойчива и цифрова Европа, Брюксел, 10.3.2020 г. COM (2020) 103 final. (Saobshtenie na Komisiyata do Evropeyskia parlament, Saveta, Evropeyskia ikonomicheski i sotsialen komitet i Komiteta na regionite. Strategia za myastoto na MSP v ustoychiva i tsifrova Evropa, Bryuksel, 10.3.2020 g. COM (2020) 103 final).

- Bashikarov, K., Bachev, I. (2015). Challenges Facing the Accounting Legislation in the Republic of Bulgaria, *Облік, Економіка, Менеджмент: Наукові нотатки*, Випуск 2 (6), ЛНТУ, Луцьк, Україна.
- Berisha, G., Pula, J. S. (2015). Defining Small and Medium Enterprises: a critical review, *Academic Journal of Business, Administration, Law and Social Sciences*, IPCCL Publishing, Albania, vol. 1.
- Bolton, J. E. (1971). *Small Firms*. Report of the Committee of Inquiry on Small Firms, London: Her Majesty's Stationery Office, UK.
- Curran, J., Blackburn, R. A. (2001). *Researching the small Enterprise*, London: SAGE Publications.
- Čížek, L. (2015). Novela zákona o účetnictví účinná od 1.1.2016, *Účetnictví*. No.10, Praha: Wolters Kluwer, 2-4.
- Gibson, T., van der Vaart, H. J. (2008). Defining SMEs: A Less Imperfect Way of Defining Small and Medium Enterprises in Developing Countries, *Brooking global economy and development*.
- Jacob, E. (2004). *Classification and Categorization: A Difference that Makes a Difference*, Library Trends, USA.
- Porter, M. (2000). Location, Competition, and Economic development: Local Clusters in Global Economy, *Economic Development Quarterly*, 14 (1).
- Zager, K., Decman, X. (2016). Guidelines and Recommendations for Improving the Micro Entities Model of Financial Reporting, *Procedia Economics and Finance* 39.
- Confederação Empresarial de Portugal (CIP), available at: <https://cip.org.pt/en/> (accessed 12.12.2020)
- European Association of Public Banks (EAPB), available at: <https://www.eapb.eu/> (accessed 12.12.2020)
- Familienunternehmer e.V., available at: <https://www.familienunternehmer.eu/> (accessed 12.12.2020)
- Verband Deutscher Maschinen- und Anlagenbau (VDMA), available at: <https://www.vdma.org/> (accessed 12.12.2020)
- German Electrical and Electronic Manufacturers' Association, available at: <https://www.zvei.org/> (accessed 11.12.2020)

CATEGORIZATION OF THE UNDERTAKINGS AS A POSTULATE FOR FINANCIAL REPORTING TAILORED TO THE NEEDS OF USERS

Chief Assist. Prof. Borislav Boyanov, PhD
Department of Accountancy and Analysis, Faculty of Finance and Accountancy
University of National and World Economy
e-mail: b.boyanov@unwe.bg

Abstract

The topicality of the theme of the categorization of undertakings for accounting purposes arises from the ever-changing capabilities and needs of users of financial statements on a national, regional and global scale. The accounting categorization of undertakings shall be considered as a starting point for the establishment and operation of accounting systems which correspond to the dimensions, objectives and needs of internal and external users of information from the financial statements. Therefore, the process of categorizing undertakings should be one of the significant conditions by which user feedback on accounts to the accounting systems of undertakings is met.

Key words: conceptual clustering, categorization, undertakings, accounting, financial statements

JEL: M41